

KROPPEDAL MUSEUM

Rapport over de arkæologiske undersøgelser ved
Galgebakkevej TAK 1446

Kroppedal Museum
Kroppedals Allé 3
2630 Taastrup
Tlf.: 43 30 30 00
E-mail: kontakt@kroppedal.dk, www.kroppedal.dk

Indholdsfortegnelse

Indledning
Resumé
Sagens gang
Landskabet
Fortidsminder i landskabet
Beskrivelse af arkæologiske perioder
Udgravningens resultater og perspektiver
oldsager
Undersøgelsens forløb
Naturvidenskabelige undersøgelser
Udgravningens metode
Beskrivelse af forhistoriske anlæg
Dataliste
Tidstavle

Figur 1: Kort over udgravningsområdet med blå markering

Forsidefoto:

Kroppedal Museum på arbejde i felten.

Alle foto: Kroppedal Museum

Indledning:

Forud for anlæggelse af Air Center Galgebakkevej blev de berørte arealer arkæologisk undersøgt. Høje-Taastrup Kommune har som bygherre finansieret de arkæologiske undersøgelser i henhold til museumslovens § 27 (Bekendtgørelse af Museumsloven – lovbekendtgørelse nr. 1505 af 14. december 2006). Udgravningerne fandt sted fra december 2009 til juli 2010.

Resumé:

Den arkæologiske udgravning TAK 1446 Galgebakkevej var foranlediget af forslag til lokalplan 2.23.5. Undersøgelserne resulterede i 14 felter spredt ud over undersøgelsesområdet. De daterbare huskonstruktioner og fund repræsenterede bebyggelse fra hele perioden fra tidlig bondestenalder til slutningen af jernalderen samt en lille gravplads med mindst 4 forstyrrede grave, der dateres til perioden 0-150 e.Kr.

I alt påvistes 49 langhuse og 10 mindre huskonstruktioner, der tolkes som økonomibygninger. 8 huse kunne ud fra typologiske karakteristika dateres til den sene bondestenalder, hvilket er tegn på en usædvanlig massiv bosættelse fra denne tid. Hvorvidt enkelte af husene har ligget

på arealet samtidig eller fundbilledet skal opfattes som på hinanden efterfølgende bosættelser, er desværre ikke muligt at afgøre på basis af den typologiske datering. Tre bastante hustomter med bevarede vægforløb dateret fra Ældre Romersk Jernalder til Ældre Germansk Jernalder peger på en mulig kontinuerlig tilstedeværelse af individer, der har skilt sig ud.

Fundene slutter sig til en gruppe usædvanligt velrepræsenterede arkæologiske fund fra nærområdet og bevidner om områdets signifikante betydning i oldtiden.

Sagens gang:

I 2009 gjorde Kroppedal Museum indsigelse overfor Lokalplan 2.23.5 på baggrund af områdets kulturhistoriske værdier. I begyndelsen af efteråret foretog museet prøvegravninger på baggrund af anmodning fra Høje-Taastrup Kommune i henhold til museumslovens § 26, stk 2. Budgettet for prøvegravningen blev godkendt af Kulturstyrelsen og af Høje-Taastrup Kommune den 7. september 2009.

Prøvegravningen ledte frem til en anbefaling af egentlige arkæologiske udgravninger på i alt 14 felter fordelt på lokalplansområdet.

Høje-Taastrup kommune godkendte den 7. december 2009 budgettet for den egentlige arkæologiske undersøgelse i henhold til museumslovens §27, stk. 4, og Kulturstyrelsen godkendte budgettet den 26. januar 2010. Udgravningen blev afsluttet i juli 2010.

Kroppedal Museum er ansvarlig for undersøgelserne. Originaldokumentation og oldsager opbevares på museet.

Landskabet:

Landskabet omkring Galgebakkevej er som det øvrige Danmark skabt af isen, da den trak sig tilbage efter den sidste istid. Under isen aflejredes moræneler, mens der i de områder, hvor isen afsmeltede og der løb store mængder smeltevand, blev afsat grus og sand. Efter isens tilbagetrækning opstod større og mindre vådområder, hvoraf nogle eksisterer den dag i dag. Områderne omkring Høje-Taastrup er præget af mindre morænelandsplateauer afbrudt af små vådområder med smeltevandsaflejringer og således også arealerne ved Galgebakkevej.

Fortidsminder i landskabet:

Udgravningerne har bragt væsentlige fund for dagen og bidrager til en forståelse af området som værende usædvanlig fundtæt. Under den nuværende motorvej har ligget en gravhøj (020211-25) og i umiddelbar tilknytning til det berørte areal, er der dokumenteret bopladsspor fra oldtid (02.02.07-64, -47 og 02.02.11-25). Vest for arealet ligger et kulturarvsareal af national betydning (02.02.07-118), som foruden fire nu sløjfede storstensgrave omfatter et 160 m langt palisadeanlæg fra bondestenalder. I 1999 udgravedes Bakkegård 3, TAK 1000, 020207-93 hvor der påvistes bebyggelse, der dateredes til jernalder samt genstandsfund fra bondestenalderen. Endvidere dokumenteredes en gravplads med 5 jordfæstegrave, formentlig fra ældre germansk jernalder. Ca 350 m nord for arealet ligger Klevehøj (020211-21) og umiddelbart vest for denne er kendskab til en nu overpløjet høj (020211-20). Tilstedeværelse af gravhøje er en indikator for nærtliggende forhistoriske bopladser.

Ca 1 km mod sydvest var arealet på hjørnet af Bondehøjvej og Roskildevej i 2001 og i 2008 genstand for omfattende udgravninger.

Ved udgravningerne der kaldtes SØL 1046 HC Andersen Multiarena (sb 070702-103), dokumenteredes bebyggelse gennem hele perioden fra yngre bronzealder til yngre jernalder. Desuden gjordes fund fra bondestenalderen - blandt andet en flot skaftungepil.

Ca 1 km øst for udgravningerne ved Galgebakkevej er endnu et kulturarvsareal af national betydning markeret (020211-94). Her er tale om arealerne ved Hakkemosen, hvor der dokumenteredes et såkaldt palisadeanlæg fra midten af yngre bondestenalder (SØL 1024, 020207-71).

Beskrivelse af forhistoriske ”anlæg”

På en arkæologisk udgravning observerer man som nævnt farveforskelle i jorden. Skyldes farveforskellene aktiviteter i oldtiden, f.eks. nedgravning af en træstolpe til et hus, kaldes de et anlæg.

Stolpehul under udgravning

Gruber

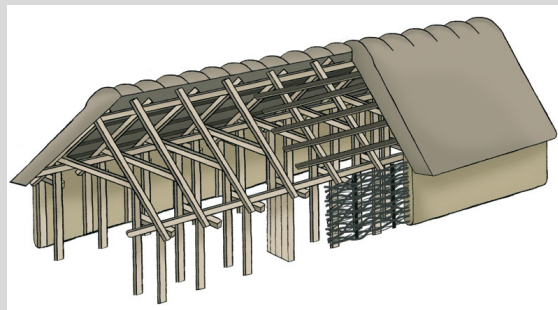
En grube er en fællesbetegnelse for nedgravninger af forskellige størrelser og til forskellige formål. De kan være mange meter store og flere meter dybe. Den samme grube kan have haft forskellige funktioner. F.eks. kan man have gravet hullet for at skaffe råstoffer i form af ler eller sand, hvorefter hullet er blevet opfyldt med affald fra bopladsen. Det er derfor ofte i gruber man finder mange oldsager.

Stolpehuller

Et stolpehul ses ofte som en cirkulær plet på mellem ca. 20 og 50 cm i diameter. Det er meget forskelligt hvor meget af stolpehullets dybde, der er bevaret. Ofte er de mellem 10 og 40 cm dybe. I nedgravningen til stolpen kan det indimellem iagttages, hvor selve træstolpen har stået.

Huse

Husene var bygget af træ. Taget blev båret af stolper, der stod enten som en enkelt række centralt placerede stolper ned gennem huset (to-skibede huse/midtsulehuse) eller som to rækker stolper placeret parvis ned gennem huset (tre-skibede huse). Derudover kan der sommetider observeres vægforløb i form af rækker af mindre stolper, som indrammede de tagbærende stolper. Vægkonstruktionen ved vi ikke så meget om, men den kan være udført af flettede vidjer, beklasket med ler. En anden mulighed er, at væggene har været opført som en stav- eller bulkonstruktion. På grund af byggematerialerne havde et hus en begrænset levetid. Man regner med omkring 30 år. I Danmark var husene i bondestenalder konstrueret med én række tagbærende stolper, mens de i bronzealder og jernalder var opført med to. De fleste hovedhuse var orienteret øst-vestligt, det kan skyldes ønsket om maksimal solindstråling.

Treskibet hus – kendes fra bronze- og jernalder © Odense Bys Museer

Jordfæstegrave

Er udtryk for en begravelsesskik hvor den døde krop begraves i hel tilstand i en nedgravning. Gravene kan være konstrueret på forskellig vis som en simpel nedgravning i jorden eller med kister eller gravkamre af sten eller træ og være umarkerede eller markeret på overfladen ved hjælp af en høj eller sten.

Udgravningens resultater og perspektiver:

De første kulturhistoriske aktiviteter på de udgravede arealer kan dateres til den tidlige bondestenalder. Til denne bosættelse kan ikke knyttes huskonstruktioner, men menneskers tilstedeværelse bevidnes ved keramikfund omkring den naturlige lavning/kulturlag A139. Formentlig skal nogle af flintredskaberne på dette sted og fund i omkringliggende lavninger tillige knyttes til denne fase. Et meget stort antal flintskrabere peger på aktiviteter som bearbejdelse af skind, hvilket fint kan tænkes at have foregået lidt væk fra selve bosættelsen pga. optimale lokale forhold som periodisk tilstedeværelse af vand eller lignende.

Et lille stykke herfra udgravedes et lerkar i en grube, der skal dateres til ca. 3.500-3.300 f. Kr.

Dette kasserede kar peger nok snarere i retning af lokaliteten for selve bosættelsen, men ingen hustomter synes typologisk at kunne relateres til denne tid. Bopladsspor fra tidlig bondestenalder kendes også på den nærtliggende plads Bakkegård 3.

På arealer vest for TAK 1446 er som tidligere nævnt kendskab til fire nu sløjfede storstensgrave, der må formodes at stamme fra overgangen mellem Tidlig- og mellemneolitisk kultur og dermed var samtidige med den tidligste bosættelse på arealerne.

Grube fra bondestenalder under udgravning

I kort afstand fra A139 udgravedes gruben A1250, som indeholdt en mængde tragtbægerkeramik og bageplader, der dateres til 3.100-2.900 f.Kr. Også andre anlæg i nærheden indeholdt tragtbægerkeramik og slebne afslag, men de dokumenterede huse dateres alle

typologisk til slutningen af bondestenalderen ca. 2.800-1.700 e. Kr.

Der er tidligere udgravet et udateret palisadeanlæg i forbindelse med ovenfor nævnte megalitgrave lidt vest for TAK 1446. Et palisadeanlæg bestod af grøfter og palisader af tætstillede, nedgravede træstammer, der indhegnede et rituel, særligt område. Arkæologerne tolker dem som regionale samlingspladser, hvor kulten udøvedes. Øst for Galgebakkevej er der dokumenteret et mellemneolitisk palisadeanlæg dateret til ca. 2.900 f. Kr. I sidste del af bondestenalderen skifter de arkæologiske vidnesbyrd, og det er nu udelukkende huskonstruktioner og ikke gruber med keramik, vi kan finde arkæologisk.

Landmålerstokke markerer stolpehuller i et hus fra bondestenalder

Hvad enten den/de familiegruppe, der levede ved TAK 1446 i denne periode har været direkte efterkommere af de

involverede ved opførelsen af de tidligere rituelle anlægstyper eller ej, må der have været knyttet en helt særlig historie til det omgivende kulturlandskab. Dette er måske forklaringen på den relative tætte tilstedeværelse af hustomter på pladsen. I alt kan mindst 8 huse fra slutningen af bondestenalderen dokumenteres på felt 4 og 6 og 7/8. Spredt over hele lokalplansområdet fandtes enkelte løsfund af fragmenter af fladehuggede flintgenstande, bl.a. et dolkgreb, men ingen fund kan direkte relateres til huskonstruktionerne fra perioden.

To af de toskibede huse, bestående af én række tagbærende stolper, falder indenfor en type, der typologisk opfattes som liggende på grænsen mellem den seneste bondestenalder og ældre bronzealder. Forkullet korn fra stolpehuller i hus 28, der traditionelt typologisk tolkes som hørende til ældre jernalder, gav tilnærmelsesvis samstemmende dateringer til ældre bronzealder. Dateringerne slutter sig til en nyerehvervet gruppe af tilsvarende husdateringer fra hele Kroppedal Museums ansvarsområde. Det er sandsynligt, at arealerne på felt 14 og felt 4 i ældre bronzealder var kornmarker, der efter endt brug blev nedbrændt. Således optræder der i hvertfald et "baggrunds-indhold" af

brændt korn, der er havnet i stolpehullerne til yngre huse på arealer, der ikke afslører bebyggelse eller gruber fra ældre bronzealder.

Holbækmotorvej nord for TAK 1446 er anlagt over en nu sløjfet gravhøj fra ældre bronzealder, ligesom den endnu synlige bronzealderhøj Klevehøj, der oprindeligt har været del af en højgruppe, er beliggende nord for udgravningen. Bosættelsessporene fra TAK 1446 bekræfter således observationen om, at tilstedeværelsen af bronzealderhøje - ganske naturligt - indikerer bosættelse fra perioden. Vi har desværre endnu bare ikke tilstrækkeligt nok kendskab til hustyper og bopladskeramik fra perioden, til at udskille disse bosættelser.

Perioderne yngre bronzealder og ældre førromersk jernalder er på udgravningen belyst ved 8 langhuse og fire økonomibygninger. Desuden fandtes i flere gruber daterbar keramik fra førromersk jernalder og enkelte stykker beklasket keramik. På felterne dokumenteredes endvidere kogestensgruber - en anlægstype der relateres til yngre bronzealder og ældre jernalder.

Grube med store mængder keramik under udgravning

På felterne længst mod vest var en tæt koncentration af kogestensgruber som formentlig skal tolkes som egentlige kogestensfelter/rækker, der kan være resultat af religiøse eller på en anden måde strukturelle, kultursamlende hændelser fra perioden.

En række mindre langhuse på felterne 1, 2/3, 4, 5, 6 og 7/8 dateres typologisk til ældre romersk jernalder (0-150 e.Kr. Hus 23 skiller sig ud ved at have bevarede spor efter vægstolper, hvilket tolkes som et resultat af specielle konstruktionsmæssige træk.

Stolpehuller markeret med mel

Det er nærliggende at tænke, at de individer, der opførte dette hus havde en højere status end de øvrigt repræsenterede, hvis huse synes at have været mindre iøjenfaldende.

En del keramik fra gruber kunne dateres til Ældre Romersk Jernalder.

På det højeste punkt indenfor udgravningsområdet blev fundet en lille forstyrret gravplads. Sandgravning i sidste halvdel af 1800-tallet havde ødelagt gravene, men der dokumenteredes spor efter mindst 4 jordfæstegrave. Gravpladsen kan tænkes at skulle relateres til bosættelsen fra Ældre Romersk Jernalder.

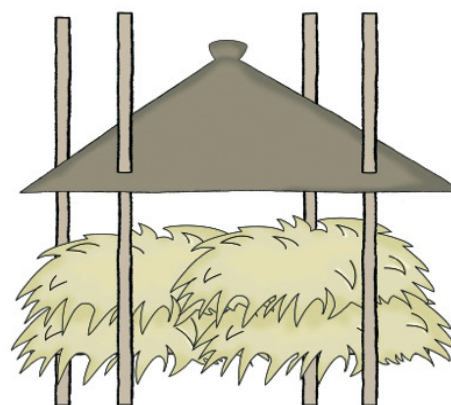
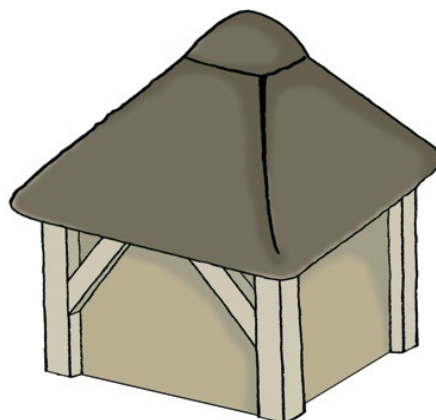
Skelet fra jernaldergrav gøres klar til analyse på Antropologisk Laboratorium

Der er ca 400 m mellem de to pågældende arealer.

Der er ved udgravningen TAK 1446 ikke noget der tyder på, at der sker en forlægning af bebyggelsen fra Ældre Romersk Jernalder til Yngre Romersk Jernalder, som er den generelle opfattelse i litteraturen. Bebyggelsen synes at have været kontinuerlig. Nogle få meter forskudt mod syd fra det markante hus 23 med bevarede spor efter vægstolper, blev hus 24 anlagt - ligeledes med bevarede spor efter vægstolper. Hus 24 er ikke C-14 dateret, men virker ud fra typologiske kriterier yngre end hus 23 og synes at skulle dateres til Yngre Romersk Jernalder.

Hus 46 dateres ud fra typologiske kriterier til 4. til 5. århundrede e. Kr. og bestod ligesom hus 23 og 24 af jordgravde vægstolper. Huset er anlagt et stykke længere mod nordøst på felt 2/3 i forhold til hus 23 og 24. Nogle mindre

konstruktioner, der tolkes til omtrent samme tidsrum, formodes at være økonomibygninger til samme gårdsanlæg.

2 forskellige tolkningsmodeller af økonomibygninger. Nederst den såkaldte staklade © Odense Bys Museer

Den yngste bosættelse, repræsenteret ved hus 57 på felt 14, længst mod sydvest på lokalplansområdet, dateres typologisk og ud fra to c-14 dateringer til 5. til 6. århundrede e. Kr.

Herefter er der ingen arkæologiske spor på arealerne ud over forstyrrelser og deponering af kasserede genstande som

glaseret keramikskår og jerngenstande, i 1800-tallet på gravpladsen på felt 10. Det er uvidst, om disse forstyrrelser var bevidst gravskændering eller bare søgning efter store sten.

Der kendes bebyggelse fra slutningen af jernalderen og tidlig vikingetid fra udgravninger syd- og sydøst for Sengeløse 2 km mod nord.

Den nærtliggende udgravning SØL 1046, som udgravedes i 2001 og 2008, dokumenterede bebyggelse der dateredes fra Yngre Bronzealder til Yngre Germansk Jernalder samt fundførende lag fra bondestenalder. Der har således været en forholdsvis tæt bebyggelse indenfor de nævnte perioder, idet der er knap en km mellem de to udgravninger. Dog er vores dateringer endnu så upræcise, at vi ikke kan dokumentere nøjagtig samtidighed - der kan sagtens have været tidsfaser, hvor bopladserne stod ubenyttede hen. Der er et endnu uundersøgt areal i mellem de to bosættelseskonzentrationer, så det er uvidst, om bebyggelserne har været adskilt af udmark uden særlig bebyggelse eller om også disse mellemliggende arealer var beboet.

Oldsager:

De helt dominerende fund fra de arkæologiske udgravninger ved Galgebakkevej er flint og keramik. Mens keramikken oftest kun er bevaret i de arkæologiske anlæg, findes det mere holdbare flint også i pløjegjorden.

Keramik fra bondestenalder

Oldsagsfundene udgravedes i gruber og opfyldte lavninger og medvirker til en datering af de øvrige aktiviteter, der er spor efter på udgravningsfelterne. Lerkarrenes form og udsmykning var karakteristisk for en bestemt periode – nøjagtig ligesom nutidens mode kan afsløre en tidsmæssig brugsperiode.

Keramik fra jernalder

Keramikken ved Galgebakkevej stammer primært fra bondestenalder og ældre jernalder. Der er ingen spor efter keramikken fra yngre jernalder – selvom vi kan se på karakteristiske huskonstruktioner, at bopladsen var beboet i perioden. Det skal forklares ved, at man i yngre jernalder ikke gravede sit husholdningsaffald ned, men beholdt det oppe i eller på muldjorden. Dermed er keramikken ikke blevet bevaret.

Undersøgelsesernes forløb:

Prøvegravningerne begyndte den 27. september og afsluttedes den 30. oktober 2009. Grundet en stram tidsplan fra bygherres side blev den egentlige udgravning opdelt i tre etaper, således at anlægsarbejderne kunne påbegyndes parallelt med den arkæologiske udgravning. Således udgravedes den midterste del af lokalplansområdet først,

dernæst den vestlige del og slutteligt arealerne tættest på Bondehøjvej.

De første tre måneder af 2010 var ramt af en usædvanlig hård og lang frostperiode, hvorfor udgravningerne først for alvor kunne påbegyndes i april måned, hvilket naturligvis pressede den i forvejen klemte tidsplan. I juli blev udgravningen afsluttet og lukket ned og hele arealet frigivet.

I undersøgelserne deltog ansvarlig og daglig leder museumsinspektør Mette Brosolat Ohlsen, museumsinspektør Lotte Reedtz Sparrevohn, museumsinspektør Rune Iversen, museumstekniker Jan Poulsen, museumstekniker Kenneth Paulmann alle fra Kroppedal Museum. Desuden deltog stud mag. Susan Pallesen, Mona Schaldemose, Sandie Michelle Holst, Morten Damm, Mads Lou Bendtsen, Theis T. Jensen, Kirstine Louise Juncher og Michala Harding Larsen alle fra Københavns Universitet.

Udgravningen var vært for en seminarudgravning ved instruktørerne Emil Jensen og Lektor Per Ole Rindel fra Saxo Instituttet, Københavns Universitet i perioden 14. juni til 1. juli 2010. Øvelserne for de ca. 10 førsteårsstuderende foregik parallelt med og uden gene for de igangværende udgravninger.

Detektorbruger Lars Nissen var behjælpelig med metaldetektorafsøgninger.

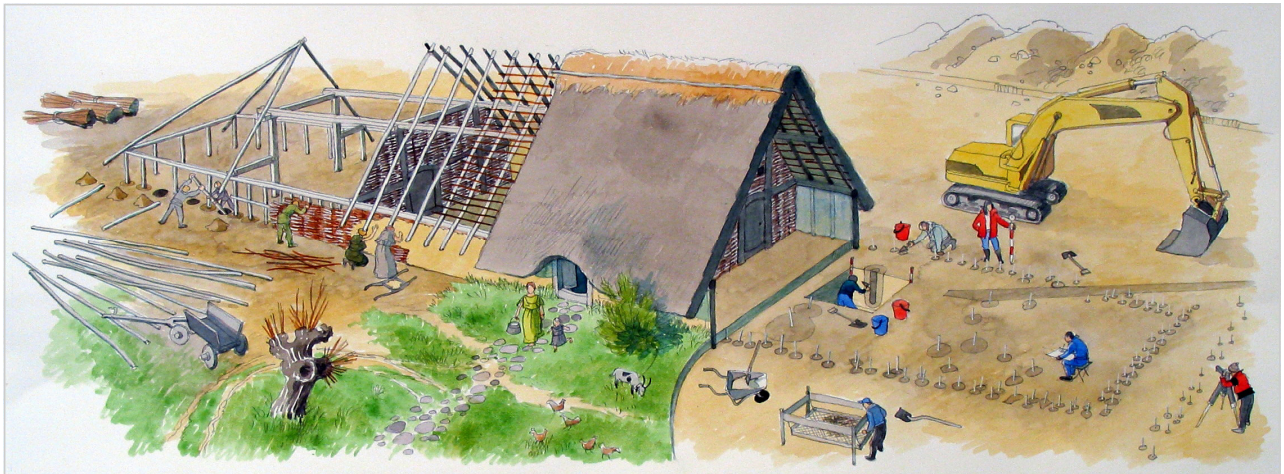
Naturvidenskabelige undersøgelser:

Ved udgravningen blev der taget jordprøver af tagstolper fra alle huskonstruktioner. Jordprøverne er efterfølgende blevet floteret, dvs. gennemskyllet med vand så lette materialer flyder ovenpå. På den måde kan man opsamle brændte frø og korn (makrofossiler) der kan fortælle noget om indretningen af husene, f. eks. om der blev forarbejdet korn indenfor. Det er også muligt at sige noget om, hvilke kornsorter og plantearter der blev dyrket og indsamlet. Dyreknoglerne er artsbestemt af en zoolog, der også kan se om der er snit- eller slagtemærker på knoglerne. Det kan fortælle om, hvilke husdyr man havde og om der foregik jagt på vilde dyr. Arkæologerne foretager en arkæologisk datering af de fund de gør. Dvs. at de ud fra en oldsags form, størrelse og evt. ornamentik, eller ud fra et hus grundrids kan placere det i et givent tidsrum af oldtiden. Denne typologiske datering kan understøttes af naturvidenskabelige dateringer, som oftest en ^{14}C datering. Samtidig med at biologen gennemser

makrofossilprøverne udtages et brændt korn eller frø til ^{14}C datering.

Således er 20 makrofossiler fra 6 huskonstruktioner blevet ^{14}C dateret. Det er vigtigt at datere flere makrofossiler fra samme huskonstruktion, da den præcise datering af huset lettest findes i overlappet mellem de enkelte, relativt brede dateringer.

Menneskeskeletterne på gravpladsen blev analyseret af en fysisk antropolog for at afsløre køn, alder og eventuelle sygdomstegn. Desuden blev der foretaget analyse af emalje på to af de gravlagte individers tænder, for at afgøre indholdet af grundstoffet strontium. Strontium findes naturligt i drikkevandet og fortæller om, i hvilken region den gravlagte boede under opvæksten. Tændernes emalje dannes nemlig i de første leveår. Dermed kan det afsløres, om den gravlagte var lokal eller tilflyttet fra fjernere lands- eller verdensdele. I dette tilfælde var den ene gravlagte kvinde flyttet hertil fra Skåne eller Bornholm.

*Illustrationstegning af tredkibet hus.
Copyright Charlotte Clante*

Udgravningens metode

Prøvegravning

Prøvegravning er en arkæologisk forundersøgelsesmetode, der sættes i gang for at arkæologen kan få et overblik over, om og hvor på et givent areal, der findes jordfaste fortidsminder. Ved prøvegravningen fjernes pløjegjorden med en gravemaskine i parallelle baner, såkaldte søgegrøfter. Kroppedal Museum lægger søgegrøfterne i nordøstlig-sydvestlig retning med 15 meters afstand. Det har vist sig at være mest hensigtsmæssigt, når der skal findes spor af oldtidens bopladser.

Udgravning

Ved den egentlige udgravning bliver pløjegjorden fjernet de steder på arealet, hvor forundersøgelsen har vist, at der er mange oldtidsspor. Ved en arkæologisk udgravning ser man kort fortalt efter farveforskelle i den gule undergrunds jord. Alle farveforskelle - kaldet fyldskifter bliver markeret med en markeringspind og derefter elektronisk opmålt med GPS. Alle fyldskifterne bliver derefter undersøgt for at se om der er system i dem, om der er spor efter huse og hegn og for at finde evt. oldsager i dem. Dokumentationen består af opmåling, tegning, beskrivelse og foto.

Beskrivelse af arkæologiske perioder

Yngre stenalder (bondestenalder eller neolitikum) (3.900 - 1.700 f. Kr.).

Omkring 4.000 år før vor tidsregning blev man i Sydszkandinavien agerbrugere. I agerbrugssamfund ernærer man sig gennem korndyrkning og husdyrhold. Det betyder, at man i større udstrækning bliver bofast inden for et nærområde, og kun lejlighedsvis gør udflugter væk f.eks. for at udnytte sæsonbetonede jagt- eller fiskeriressourcer. Agerbruget opstod i Nærorienten ca. 9.000 f. Kr. og bredte sig herefter op gennem Europa. Omkring 4.000 f. Kr. kan man i Danmark spore en kulturændring væk fra jæger- og samlersamfundet. Skiftet har dog ikke været så dramatisk i første omgang. I de første 1.000 år har husdyrhold og korndyrkning formentlig blot været et supplement til husholdningen, og man har i stor udstrækning stadigvæk benyttet sig af naturlige ressourcer i form af jagt, fiskeri og indsamling. Af husdyr har man primært holdt svin, kvæg, får og geder. Tamkvæget og -svinet, som har sine rødder i henholdsvis uroksen og vildsvinet er ikke et resultat af en lokal domesticering, men er formentlig indført sydfra sammen med viden om, hvordan man kunne dyrke jorden.

Tragtbægerkultur (3.900 - 2.800 f. Kr.).

I den første del af bondestenalderen, der kaldes tragtbægerkulturen blev agerbruget etableret. Perioden var præget af et keramikinventar med lerkar med tragtformede halse, deraf navnet tragtbæger. De første små grupper af bønder slog sig ned hvor skoven ikke var så tæt, og oprettede små marklodder ved at rydde skoven. Da jorden hurtigt blev udpint, måtte man med jævne mellemrum flytte og oprette nye marklodder. Man boede enten i relativt små hytter eller i rektangulære træbyggede huse, med én familie i hvert hus.

Ud over at begrave sine døde i almindelige jordfæstegrave under flad mark, byggede man store monumentale grave i form af runde eller aflange høje. I begyndelsen konstruerede man træbyggede gravkamre, senere byggede man mindre stenkamre (dysser) og til sidst store stenkamre med en lang stenbygget indgang (jættestuer). Storstensgravene kan have været tilknyttet samfundets elite og de har på meget synlig vis markeret hvor slægten og forfædrene hørte til. Der er i dag ca. 2.700 dysser og jættestuer bevaret, hvilket man regner med er under 10% af det oprindelige antal. De store sten har været eftertragtet i forbindelse med senere anlægsarbejder, f. eks ved byggeriet af jernbanen i 1849. Opførelsen aforstensgravene i form af dysser og jættestuer ophørte efterhånden og ud over almindelige begravelse på flad mark, begyndte man at genbruge de gamle jættestuer. Med slutningen af perioden ophørte tragtbægerkulturen først i Vest-siden i Østdanmark.

Senneolitikum (2.400 - 1.700 f. Kr.)

Perioden benævnes også dolktid. Det var den sidste periode af stenalderen, og varslede overgangen til den efterfølgende bronzealder. Gennem hele bondestenalderen faldt gennemsnitstemperaturen langsomt, ind til en temperatur, der svarer til omkring den gennemsnitlige temperatur, vi har i dag. Man boede fortsat i langhuse med en enkelt række tagbærende midterstolper, som voksede i størrelse gennem perioden. Husene nåede i afslutningen af perioden op på 30 - 45 meter i længden. Gravskikken varierede fra region til region. Udover at man genbrugte storstensgravene, begyndte man at bygge høje igen. Højene nåede dog aldrig samme størrelser som i begyndelsen af bondestenalderen. Nye genstande, der kom til i perioden, omfatter de fladehuggede dolke og pilespidser, som kan være så fint og fladt tilhugget, at lyset kan gennemskinne flinten. Metal optrådte for første gang i form af kobber, der i sjældne tilfælde blev lavet til små økser og endnu sjældnere forekom guldsmykker.

Bronzealder (1.700-500 f.Kr)

Bronzealdersamfundet i Danmark betegnes ofte som et høvdingedømme i modsætning til stenalderens stammesamfund. Høvdingen var en overordnet magt, og hans position synes at være af arvelig karakter. Høvdingen kontrollerede og fordelte bronzen, som han skaffede gennem sin rigdom og handelskontakt med omverdenen. Støbeteknikken var et specialiseret erhverv, som ofte var tilknyttet specielt rige pladser. Familierne bosatte sig på enkeltliggende gårde, som bestod af et træbygget langhus med tilhørende udhuse. Familierne havde deres eget husdyrhold, som afspejles ved, at man i langhusene indrettede den ene ende af huset til stald. De foretrukne kornarter man dyrkede var emmer, nøgenbyg og hvede.

Bronzealderen er en periode, hvor kulten var meget synlig for eftertiden, da man i modsætning til andre perioder efterlod sig et stort billedmateriale i form af helleristningerne i Sverige og Norge, som er tegninger hugget ind i klippen, der formodentligt viser de kultiske handlinger. I Danmark genfinder vi mange bronzegenstande, som svarer til de genstande, vi ser afbillede på helleristningerne og i Yngre Bronzealder findes der et rigt billedmateriale indgraveret på mændenes rageknive, der kan tolkes som en fortælling om bronzealdermenneskets religiøse verdensforståelse. Således er solen, hesten og båden vigtige elementer i hele bronzealdermenneskets livsopfattelse.

Ældre jernalder (500 f. Kr. - 400 e. Kr.).

Ved overgangen til jernalder introduceredes jernet til samfundet. I modsætning til bronzen, som blev importeret, var man i stor udstrækning selvforsynende med jern, da det kan udvindes af lokalt myremalm. Jern er et bedre materiale til våben end bronze, da det kan hærdes til stål. I modsætning til bronze som man støber, smeder man jern. Der er altså tale om en ny forarbejdningsteknik. Det var dog stadig nødvendigt at importere andre metaller, som sølv og guld.

Ud over at bosætte sig på enkeltliggende gårde i ældre jernalder samledes gårdene dog også i nogle egne i mindre landsbyer, som kunne være indhegnet. Lige som gårdene var disse første landsbyer ikke fastliggende, men flyttede omkring inden for et lokalt område. Den fælles indhegning af landsbyerne forsvandt med tiden, og man begyndte at indhegne de individuelle gårde, hvilket kan være de første tegn på en privat ejendomsret.

Man begyndte for alvor at dyrke rug og havre ud over hvede, byg og emmer, som var blevet dyrket siden stenalder. Infrastrukturen forbedredes også. Med romersk forbillede anlagde man flere steder stenlagte vejforløb. I begyndelsen af jernalder fortsatte man med at brænde de døde, som enten blev nedsat i urner på store gravpladser under en lille tue, i urner i kanten af ældre gravhøje eller de brændte ben og asken blev blot hældt i et gravet hul. I løbet af jernalder begyndte man dog oftere og oftere at gravlægge de døde uden at brænde dem, men gennem hele jernalder fortsatte begge former for gravskik.

Store magtcentre med tydelige forbindelser til Romerriget blev etableret. Af romerske varer der nåede Danmark kan nævnes glas, sølvservice, bronzekar, vin, kasseroller og militærudstyr. De sidste års mange gravfund med romerske varer viser, at stormænd på Vestegnen havde en betydningsfuld rolle i dette magtspil. Samfundet blev mere klassesdelt og der kan ses en større specialisering. Man kan nogle gange spore de dodes erhverv gennem gravene f. eks. smede og kniære.

Det er på baggrund af denne generelle udvikling i oldtidens samfund, at de vigtige fund fra Høje-Taastrup skal betragtes.

Dataliste

Ansvarsmuseum: Kroppedal Museum

J.nr.: TAK 1446.

Kulturarvstyrelsens j.nr: 2009-7.24.02/TAK-0017.

Stednummer: 02.02.11-108, -112 Sengeløse sogn, Smørum herred, Københavns amt.

Ansvarshavende leder og beretningsansvarlig: Museumsinspektør Mette Brosolat Ohlsen.

Akademisk personale: Museumsinspektør Lotte R. Sparrevohn og Museumsinspektør Rune Iversen.

Studenter: Stud. mag. Mona Schaldemose, Morten Damm, Mads Lou Bendtsen, Theis T. Jensen, Susan Pallesen, Sandie Michelle Holst, Marie, Kirstine Louise Juncher, Michala Harding Larsen .

Fundbearbejdning: er foretaget af Annemarie Bønnelycke og Mette Brosolat Ohlsen.

Gravemaskinen: blev kørt af Hans Christensen, eget firma.

Opmåling: med GPS blev foretaget af museumstekniker Jan Poulsen.

Bearbejdning af opmålte planer: er foretaget af museumstekniker Jan Poulsen.

Konserveringsarbejdet: er udført af konserveringstekniker Lone Brorson Andersen.

Naturvidenskabelige undersøgelser: er foretaget af cand. scient Annine S.A. Moltsen, firmaet NOK Natur og Kultur, AC-medarbejder Lene Hornstrup, Antropologisk Laboratorium, Københavns Universitet, Kristian M. Gregersen, Statens naturhistoriske Museum, Københavns Universitet, Elisabet Pettersson, Tandemlaboratoriet, Uppsala Universitet, Phd. Karin Margarita Frei, Dansk Center for Isotop Geologi, Københavns universitet.

Bygherrerapport: er lavet af Mette Brosolat Ohlsen

Tidstavle

Periode	Underperiode	Kalenderår
Middelalder	Senmiddelalder	1536
	Højmiddelalder	1400
	Tidlig middelalder	1200
	Vikingetid	1050
		775
Jernalder	Germansk jernalder	375
	Romersk jernalder	Kr. Fødsel
	Førromersk jernalder	
Bronzealder		500 f.Kr.
	Yngre bronzealder	
		1100 f.Kr.
	Ældre bronzealder	
Bondestenalder		1700 f.Kr.
	Dolktid / senneolitisk tid	
		2400 f.Kr.
	Enkeltgravstid	
	Mellemneolitisk tid	
Yngre jægerstenalder		2800 f.Kr.
		3200 f.Kr.
	Tragtbægerkultur	
		3900 f.Kr.
	Ertebøllekultur	
		5400 f.Kr.
Ældre jægerstenalder	Kongemosekultur	
		6800 f.Kr.
	Maglelosekultur	
		9000 f.Kr.
	Ahrensburgkultur	
		10000 f.Kr.
	Brommekultur	
		11500 f.Kr.
	Federmesserkultur	
		12000 f.Kr.
	Hamburgkultur	
		13000 f.Kr.